

Les manifestacions d'activistes contra la sida (en la foto, davant la seu de les Nacions Unides, a Nova York) són nombroses.

C. C. PLANDIURA

SOCIETAT

Les minories, presa de l'epidèmia

Els relleus de la sida

En la seva segona dècada, la plaga continua imparable: dones, criatures i minories, especialment al Tercer Món, recullen la torxa d'un fenomen que es va convertint en una enfollida cursa de relleus mortal.

Els negres són el 14% de la població de l'estat de Nova York, però concentren el 40% dels casos de sida. Les infeccions de dones, en la majoria de casos per contacte heterosexual, s'han disparat un 80%. L'any 2000 hi haurà als Estats Units 85.000 nens orfes de mare, que haurà mort de sida. En plena segona dècada de la malaltia, els grups de risc han canviat de color, d'estat i de sexe.

NOVA YORK

Quan es va ensorrar el *Titanic*, ara fa 81 anys, el crit "dones i nens primer" va decidir l'ordre d'accés a les barques de salvament. Quan es va declarar, al 1981, l'epidèmia de la sida, també dones i nens van ser els primers a salvar-se'n, fins al perillós extrem que la malaltia fou malin-

terpretada i catalogada com a patrimoni d'homosexuals i drogoaddictes.

Avui no hi ha normes de galanteria previstes per si s'enfonsa un transatlàntic, i la plaga de la sida, que afecta ja 14 milions de persones a tot el món, tampoc no fa distincions de sexe ni d'edat, i s'escampa entre dones i adolescents a una velocitat que imposa el crit desesperat "se salvi qui pugui".

L'any 1984, només tres anys després de determinada la malaltia, ja s'havia descobert el virus i la manera de detectar-lo en anàlisis de sang. En plena eufòria investigadora, s'anunciava una vacuna imminent, i es dava el tret de sortida d'una pretesa cursa de velocitat mèdica que havia d'enllestir aquest malson.

Una dècada després, ha quedat clar que no era una prova d'esprint sinó de resistència. I, encara pitjor, que es tractava

d'una cursa de relleus, en què la torxa mortal passa d'uns grups a uns altres. La paradoxa és que, dotze anys després del naixement de la sida, el virus s'escampa encara amb una rapidesa esfereïdora, amb l'ajut de la ignorància, la seva millor aliada, i la complicitat dels governs que van esperant que sigui massa tard abans de prendre mesures molt més dràstiques que les tímides campanyes de conscienciació.

Als Estats Units, els homosexuals formen el grup que ha detingut de manera més radical el risc d'infeccions, precisament per la consciència adquirida després d'uns primers anys devastadors per al col·lectiu. El canvi més significatiu percebut en el salt de dècada de la malaltia és que en la primera (1981-1991) es va instal·lar en els grups més promiscus sexualment, mentre en la segona (1992-

2002) ataca parelles heterosexuales aparentment estables. El motiu és evident: l'arma més eficaç de prevenció és el preservatiu, assumit com a imprescindible en les relacions entre membres dels primers grups de risc, però ignorat encara en contactes sexuals dels qui creuen que la sida no els afecta.

ELS GAIS, LÍDERS EN SEXE SEGUR

L'últim estudi estadístic realitzat a 22 estats nord-americans ho palesa clarament: si el 62% de malalts de sida són homosexuals, el percentatge de membres d'aquest col·lectiu infectats amb el virus HIV és del 39%. En canvi, les dones malaltes de sida són un 10% del total, però les dones portadores del virus ja arriben a un 17%. Nens i adolescents es preparen també per al relleu: només un 1% estan malalts de sida, però més d'un 4% ho estarà ben aviat quan el virus que porten acabi en malaltia. En aquesta comparació estadística entre els malalts reals i els portadors del virus que, per tant, són a l'avantsala de la malaltia, és igualment revelador comprovar que un 30% dels malalts de sida són negres, però que entre els portadors gairebé la meitat –un 43%– ho són.

L'esperança d'un guariment miraculós ha desaparegut, i els experts aposten clarament per la prevenció com a única arma per combatre una plaga que ja és la segona causa més important de mort entre els homes de 25 a 44 anys a tot el país, i que a la ciutat de Nova York és la primera, tant en homes com en dones de 15 a 44 anys.

La prevenció és precisament l'assignatura pendent en grups encara desprotegits com les dones –ignorants dels riscos de transmissió per contacte heterosexual–, els nens –víctimes hereditàries– i els adolescents –grup caracteritzat per una sexualitat espontània i secreta, gens preventiva–. Són aquests els més propensos a disparar la difusió de la malaltia, al costat de les comunitats marginals de negres, on malgrat les campanyes de distribució gratuïta de preservatius i xeringues, no s'ha aconseguit d'aturar l'epidèmia per la desconfiança i el recel que desvetlla aquest ajut del poder.

RECELS RACISTES

Uns fulls distribuïts a tot l'estat de Nova York pel Departament de Sanitat revelen clarament que la percepció per part de molts negres és que les entitats antisida formen part d'una conspiració per a assassinar-los. “¿No és el condom una forma de genocidi?”, és la pregunta que apareix a la portada del fulletó. A l'interior la resposta diu: ¡No! Molta gent creu que us demanen que feu servir condoms perquè neixin cada dia menys nens negres i la raça desaparegui. Aquesta no és la raó. El motiu és que els condoms pre-

venen contra la sida”.

Igualment, les xeringues donades per evitar que siguin compartides, les denuncien alguns líders dels barris negres com “una incitació permanent al consum de droga, a fi de destruir la vida dels nostres joves”. El doctor Don Des Jarlais, del Beth Israel Hospital de Nova York, assegura que en les comunitats on funciona el repartiment de xeringues els contagis han baixat un 50,5%, però malgrat això en quaranta dels cinquanta estats nord-americans

les xeringues per a heroïnòmans són peces de contraban pràcticament. El govern, doncs, fomenta de manera activa el contagi, perquè la dificultat d'obtenir xeringues d'un sol ús afavoreix que siguin compartides entre els heroïnòmans.

Nova York, capital mundial de la sida pel percentatge de casos detectats, és un bon exemple de l'evolució de la malaltia. Manhattan va viure als anys 80 l'epidèmia entre el col·lectiu homosexual, molt copiós. Experts municipals estimen que la meitat dels gais de la ciutat ja n'estan infectats. La lliçó no pot haver estat més devastadora, però la consigna de “sexe segur” en tots els establiments de la comunitat homosexual ha aconseguit que, en aquesta dècada dels 90, sigui el grup amb menys casos nous. Algunes dades prou aclaridores diuen que l'augment de la sida entre els gais és d'un 47%, però entre les dones és d'un 80%.

Per barris, a Manhattan augmentaran enguany un 53% els casos comprovats, però al Bronx, que concentra la majoria de la població negra, augmentaran un 71%. La dada més clara sobre la incidència de la sida entre els negres és que només són el 14% de la població de l'estat de Nova York, però concentren el 40% dels casos de sida.

INFIDELITATS MORTALS

Dels primers 100.000 casos de sida detectats als Estats Units, el 9% eren dones, però en els 100.000 casos següents, el percentatge de víctimes femenines ja atenyia el 12% –i aquesta progressió no dona pas cap signe d'haver-se estancat–.

La meitat d'aquests casos va directa-

L'extensió de la malaltia exigeix per part de les autoritats sanitàries una major preocupació pel tema. C. C. PLANDIURA

La lluita contra la sida demana, primer de tot, informació i prevenció.

C. C. PLANDIURA

Els orfes del 2000

Als Estats Units hi ha 18.500 nens i adolescents que han perdut la mare per culpa de la sida. La xifra s'haurà multiplicat per 2,5 al 1996 fins a arribar a 45.600, i al 2000 ja seran 82.000 els membres de la tràgica generació d'orfes de l'epidèmia, que constituïran un problema social i legal de primera magnitud al país. Si avui el 13% del total de nens orfes ho són per causa de la sida, en set anys el percentatge creixerà fins a un 30%, gairebé un de cada tres.

Moltes de les mares afronten la proximitat de la mort amb l'angoixa afegida de no tenir alternatives per a la custòdia dels fills. Aquesta és una de les seqüeles més greus de l'augment de casos entre les dones. A Nova York la sida ja és la causa número u de mort en les

ment lligada al consum de drogues per via intravenosa, i l'altra meitat a les relacions heterosexuals. De totes maneres, el consum de drogues és la causa primera de la majoria de contagis, si tenim en compte que un 50% de les dones infectades en contactes heterosexuals ho són per homes addictes a l'heroïna que han adquirit el virus perquè compartien xeringues amb altres seropositius.

Que la dona és la principal víctima de la transmissió per relacions heterosexuals és evident: un 78% de contagis són d'home a dona, contra un 22% en sentit contrari. I altres estudis asseguren que 8 de cada 10 d'aquests contagis es produeixen en relacions de parella estable, en què prescindeixen totalment del preservatiu com a mesura preventiva perquè ja utilitzen algun altre anticonceptiu i el risc de contagi de la sida ni tan sols és tingut en compte. La paradoxa és clara: la gent monò-

gama en edat fèrtil, entre 15 i 44 anys, i a la resta d'Estats Units és la sisena causa, però l'epidèmia avança de pressa.

La custòdia d'aquests orfes ha alarmat autoritats i institucions públiques des que *The Journal of the American Medical Association* va alertar sobre el buit assistencial existent. Carol Levine, coautora d'aquest primer estudi mèdic i directora executiva d'una associació creada al maig del 1991 a Nova York, The Orphan Project, consagrada a buscar alternatives socials i legals per a aquests nens, ha declarat a EL TEMPS que "la sida ha entrat en la seva segona dècada sense que les autoritats hagin pres cap iniciativa per pal·liar les seves pitjors conseqüències socials."

Segons Levine, "els orfes de la sida necessi-

ten ajuda social, psicològica i mèdica que les escoles, comunitats i entitats jurídiques haurien de donar-los. Però els casos es mantenen en silenci per l'estigma social que significa per a una mare confessar que té la malaltia, i això acaba retardant el procés de traspàs de la custòdia".

El més greu és que quatre de cada cinc orfes de la sida de l'any 2000 seran fills de dones negres o hispanes sense recursos. La tendència natural és de buscar refugi en la pròpia família, però caldrà dictar lleis de traspàs de custòdia, quan es tracti de famílies doblement castigades. Les lleis d'adopció són insuficients perquè, quan es tracta d'adolescents, no cobreixen totes les opcions.

Com a màxim, un 36% d'aquests nens tindran anticossos de la sida, perquè la transmissió de mares a fills no es produeix sempre. Això vol dir que aquests orfes del segle XXI tindran una opció de sobreviure la tragèdia familiar, si troben una nova llar.

C. C.

El preservatiu, única prevenció eficaç ara per ara, és objecte de culte i disseny entre col·lectius homosexuals.

gama corre un risc elevat, si la seva parella els és infidel, mentre que la gent més promíscua té tendència a estar més conscienciada i no és tan rebecca a l'ús del preservatiu, encara que la dona prengui, per exemple, la píndola.

La confluència més dramàtica es produeix en les dones negres, que formen la intersecció dels dos grups on l'epidèmia creix de manera més alarmant als Estats Units. Un altre fet vinculat a l'actitud davant la malaltia és que el percentatge de dones portadores del virus que tenen fills

va augmentar un 12% l'any passat, quan entre les dones blanques va baixar, per les campanyes que animen les dones malaltes de sida a no ser mares.

Deixant de banda el mapa epidèmic dels Estats Units, que anuncia el relleu de grups de risc que es produirà a Europa en els anys vinents, l'atles mundial de la sida és encara més revelador del fet que sempre plou sobre mullat. Dels 14 milions de casos comprovats a tot el món, més de la meitat es donen al continent africà. I el continent asiàtic anirà al davant en nombre de noves infeccions anuals a partir del 1997, a un ritme de més d'un milió de casos l'any.

Aquest és l'extrem més indicatiu de l'altra cursa de relleus de la sida: la que passa la torxa dels països desenvolupats, primers a percebre l'epidèmia i primers a prevenir-la, cap al Tercer Món, on les precarietats sanitàries fan impossible d'aturar l'expansió del virus. El pronòstic per a la tercera dècada de la sida que començarà al 2001 és que Europa i els Estats Units en pagaran les pitjors conseqüències socials, amb la mort dels infectats en aquesta segona dècada, i que l'Àsia, Llatinoamèrica i l'Àfrica viuran els efectes més arrasadors de la plaga.

Carles Capdevila

La crida al "sexe segur" és constant entre els ambients gai.

C. C. PLANDIURA